

61. Edsvära sn, Härlingstorp.

Pl. 47.

Litteratur: B 962, L 1351, T 3. H. Schyllveriiin 1672 (avskr. i J. P. Carlmark, Antiquiteter 1, Stifts- och Landsbibl., Skara); Ulf Christofersson 1687 i KB F 1 7a, bl. 14; J. Peringskiöld, Vita Theoderici (1699), s. 481, Monumenta 9, bl. 87; O. Celsius, Svenska runstenar (KB F m 60) 1, s. 256; N. R. Brocman, Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 168; P. Tham, Egna Manuscripter och Siöborgs Resor, s. 209 f. (ATA); N. H. Sjöborg, Samlingar för Nordens fornälskare 1 (1822), s. 27; G. Brusewitz, Westergötland 1862, s. 127, 137 f. (ATA); P. A. Säve, Berättelse 1862, s. 105 (ATA, tr. i ATS 2, 1869, s. 125 f.); G. Stephens, ONRM 2 (1867–68), s. 802; E. Brate o. S. Bugge, Runverser (ATS 10, 1887–91), nr 116; H. Jungner i Skaraposten 27/7, 1918; Fornminnesinventering 1923 (ATA); O. v. Friesen i Runorna (Nord. kultur 6, 1933), s. 176 f., 225 f., 228; O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 361; Arwid Johansson, Die erste Westrwiking (Acta phil. Scand. 9: 1, 1934), s. 2 noten; S. B. F. Jansson, Runstenarna i Dalums kyrka (i: VFT 5: 2, 1942), s. 64, Uppländska, småländska och sörmländska runstensfynd (i: Fornvännen 1954), s. 24; F. Askeberg, Norden och kontinenten i gammal tid (1944), s. 125.

Äldre avbildningar: Ulf Christofersson, bläckteckning 1687 jämte renritning för B 962 (i KB F 1 7a, bl. 14); J. Hadorph och U. Christofersson, träsnitt (i Peringskiöld a. arbeten samt i B 962); Tham, bläckteckning (i a. a.); Brusewitz, bläckteckning (i a. a., s. 138); Säve, bläckteckning (i a. a.); O. Erlandsson, blyertsteckning (förlaga till T 3, VFA).

Runstenen står rest invid flaggstången framför manbyggnaden till Härlingstorp nr 2, den nordvästligaste av de tre gårdarna med detta namn. Stenen har flyttats till gårdsplanen vid Härlingstorp från en plats belägen 40 m. söderut, på ett avstånd av c:a 10 m. från en aldrig sinande källa i Härlingstorpsbäcken. Här har stenen legat, säkerligen på ursprunglig plats, nära ett gammalt vadvärdställe över bäcken ifråga.

Den äldsta uppgiften om stenen 1672 lyder i J. P. Carlmarks avskrift: »Vid Hällestorp i Edsvära Sochn ligger en sten vid en bäck med runeskrift på.» Övriga granskare på 1600- och 1700-talen ha funnit stenen i en bäck vid »Haraldztorp». Vid G. Brusewitz' besök 1862 »stod bland annat stenskräp, runstenen no. 1351 [L 1351], hvars skrift var med krita uppdragen, hvilket bevisade att någon fornforskare der nyligen framgått». »Detta är dock en stor ovana hos herrar fornforskare», tillägger Brusewitz, som själv föredrar att nalkas forskningsobjekten mera varsamt men detta oaktat lämnat åt eftervärlden ett vackert granskningsresultat i form av utmärkta teckningar i sin till Vitterhetsakademien avgivna reseberättelse. Den här åsyftade fornforskaren bör ha varit P. A. Säve, som samma sommar på Riksantikvariens uppdrag besökte dessa trakter.

Fig. 88. Vg 61. Edsvära sn, Härlingstorp.
Efter teckning av Christofersson.

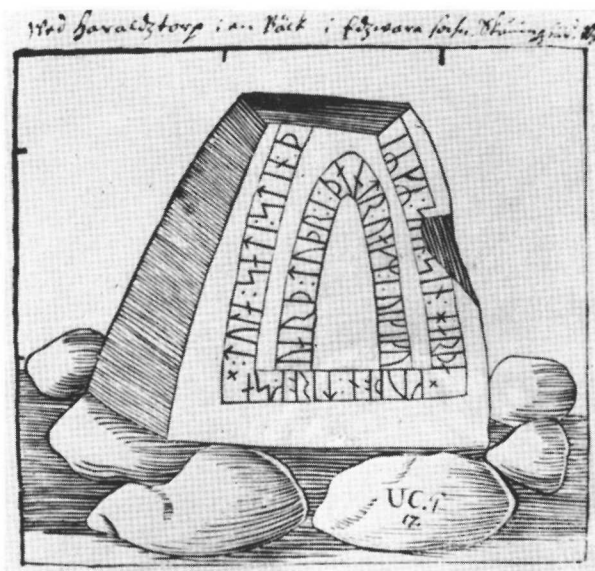

Fig. 89. Vg 61. Edsvära sn, Härlingstorp.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 962).

På samma plats iakttogs stenen 1869 av K. Torin, och det skulle dröja ännu ett halvsekel, innan stenen lyftes ur sin förnedring. Omkring 1920 restes den på sin nuvarande plats.

Rödgrå, grovkornig granit. Hela stenens höjd 1,14 m., största bredd (vid roten) 0,91 m. Övre delen av stenen och ett stycke i högra kanten äro bortslagna. Av dessa saknade stycken är högra kantstycket till större delen bevarat på bilden i *Bautil*. Ristningsytan är jämn och de bevarade runorna tydliga ehuru ej särskilt djupt huggna.

Inskrift (supplerad efter Christoferssons teckning):

: tula : sati : sten : þ ... [ir kr : sun] : sin : harþa × kupon : trok : sa × uarp : tuþr : o : uastr :

uakm : i : uikiku :

55

60

Tola satti sten þ[annsi æft]ir Ger, sun sinn, harða goðan dræng. Sa varð döðr a vestrvegum i vikingu.

»Tola satte denna sten efter Ger, sin son, en mycket god ung man. Denne vart död på västervägar i viking.»

Till läsningen: Inskriften börjar och slutar med sk. Bst till l t utgår 1 cm. nedanför hst:s topp. I 2 u är bst nedtill skadad. I 7 t avslutas v. bst i en tydlig punkt. 11 e är tydligt stungen. Efter 13 þ, som är helt bevarad, är stenen avslagen. I stenens högra kant synas numera högst upp nedersta delarna av 4 stavar, rester av 18 s, 19 u och 20 n. Av sk efter 20 n är nedre punkten bevarad. 21 s är skadad i toppen. 29 k och 37 k äro ej stungna. 32 o, 36 o och 48 o äro säkra. Övre delen av 51 s står i en flagring och är grund. I 53 r är hst krökt. I 55 a är bst ojämn men säker. Mellan hst och bst i 56 k finns en ojämnhet, med säkerhet ej huggen. 63 k är ej stungen.

Samtliga källor före Brusewitz ha 48 i, liksom även Torin. Att r. 11 är stungen har hittills förbisetts. Hadorph och Christofersson (B 962): 49 þ, 51 n. Broeman, som ju själv icke har sett stenen, har supplerat u mellan 56 k och 57 m.

Om kvinnonamnet *Tola* se Sö 179. Beklagligt nog är runstenen i det parti, som innehåller inskriftens andra namn, sönderslagen, så att läsningen ej kan kontrolleras. Under förutsättning att Hadorphs läsning är riktig, uttrycka r. 16–17 kr säkerligen mansnamnet *Geir*, även om ristarens utelämnande av lång e-vokal är ägnat att förvåna. Några få exempel på namnet finnas i runinskrifter, se U 461 och U 889. Sin huvudsakliga spridning har namnet längre västerut, fisl. *Geirr*.

Uttrycket *i vikingu* finns på två skånska runstenar, DR 330 och 334. Inskriftens avslutning är allittererande, men någon avsiktlig versform, som H. Jungner i sin tidningsartikel förmodat, torde inskriften icke ha haft.

Om dateringen av Vg 61 skriver v. Friesen i *Runorna* (1933), s. 176: »De västervägståg varom här kan vara fråga falla mellan åren 980 och 1018 (Knuts erövring av England). Att döma av runbandens anordning, runtyper och ortografi, är det under slutet av nämnda skede som Gers färd och död inträffat — alltså under 1000-talets första årtionden.» Andra västerfärdsstenar äro Vg 20 och 187, resta efter män som dött i England. Därtill kommer Vg 197, som hugfäster minnet av två bröder, vilka dött, den ene västerut, den andre i öster.

Att modern ensam rest stenen efter sonen, tyder på att fadern dött tidigare.

62. Edsvära sn, Ballstorp.

Pl. 48.

Litteratur: G. A. Bohlin, Brev 20/4 1901 t. E. Brate(?) (ATA), Två nyupptäckta runstenar (i: VFT 2: 2–3, 1903), s. 136 f.; Fornminnesinventering 1923 (ATA); O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 361; Handlingar 1935 i ATA.

Äldre avbildning: Bohlin a.a.